

Sytuacja dzieci romskich w Polsce

42. Pomimo formalnych odniesień do ogólnych gwarancji praw dziecka oraz realizacji Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów na lata 2021 – 2030, kwestie dotyczące dzieci romskich nie są traktowane jako odrębny obszar wymagający systemowej diagnozy i monitoringu.

Szczególnie istotne są kwestie dyskryminacji strukturalnej i przemocy symbolicznej wobec dzieci romskich, nierównego dostępu do edukacji wysokiej jakości, w tym ryzyka segregacji i wczesnego wypadania z systemu edukacji, specyficznej sytuacji dzieci romskich z doświadczeniem uchodźczym z Ukrainy, którzy doświadczają wielokrotnego wykluczenia (ze względu na pochodzenie etniczne, status uchodźczy oraz ubóstwo)³⁵⁸.

Obecna sytuacja wskazuje na istniejącą lukę pomiędzy zobowiązaniami wynikającymi z Konwencji o prawach dziecka, a praktyką ich wdrażania. Analiza przez pryzmat zaleceń Komitetu Praw Dziecka – dotychczasowych działań właściwych resortów w zakresie dzieci romskich, może wskazywać brak wypełnienia zasady należytej staranności państwa w zakresie ochrony praw dziecka.

Mając powyższe na względzie, zostanie zaprezentowana perspektywa dzieci romskich, co przyczyni się do adekwatnego monitorowania realizacji zaleceń Komitetu Praw Dziecka w Polsce.

Dyskryminacja i równość (art. 2 Konwencji o prawach dziecka)

Zgodnie z art. 2 Konwencji o prawach dziecka, państwo-strona zobowiązane jest do zapewnienia wszystkim dzieciom ochrony przed wszelkimi formami dyskryminacji, niezależnie od pochodzenia etnicznego, statusu społecznego, czy sytuacji migracyjnej. W kontekście Polski, szczególnej uwagi wymaga sytuacja dzieci romskich, w tym dzieci romskich z doświadczeniem uchodźczym z Ukrainy.

Z perspektywy wieloletniej pracy organizacji z rodzinami romskimi oraz instytucjami publicznymi, antycyganizm pozostaje jednym z kluczowych, strukturalnych czynników naruszania zasady równego traktowania dzieci romskich. Ma on charakter systemowy i przejawia się nie tylko w postawach społecznych, lecz również w praktykach instytucjonalnych, m.in. w obszarach edukacji, pomocy społecznej oraz ochrony przed przemocą.

Dzieci romskie w Polsce wciąż doświadczają dyskryminacji instytucjonalnej, rozumianej jako nierówne traktowanie przez systemy publiczne, brak dostosowania wsparcia do ich realnych

³⁵⁸ Szerzej w części: Suplement: sytuacja małoletnich z doświadczeniem uchodźczym z Ukrainy w Polsce, Dzieci romskie z doświadczeniem uchodźczym z Ukrainy s. 135.

potrzeb oraz obniżone oczekiwania instytucji wobec ich potencjału edukacyjnego i rozwojowego³⁵⁹. Problemem jest również przemoc symboliczna i rówieśnicza, w tym stygmatyzacja, wykluczające narracje oraz normalizacja uprzedzeń w środowisku szkolnym i lokalnym, a także brak odpowiedniego uwzględnienia sytuacji dzieci romskich w systemach wsparcia, przejawiający się niewystarczającymi mechanizmami identyfikowania ich potrzeb oraz reagowania na naruszenia praw dziecka w sposób adekwatny do kontekstu kulturowego i społecznego.

Sytuacja dzieci romskich z Ukrainy wymaga szczególnej uważności ze względu na nakładanie się czynników związanych z pochodzeniem etnicznym, statusem uchodźcy oraz trudnymi warunkami socjoekonomicznymi. Warto podkreślić, że dzieci te są uwzględnione w ogólnych programach wsparcia adresowanych do dzieci uchodźczych, w tym w inicjatywach takich jak program finansowany ze środków UE „Przyjazna Szkoła” (zaplanowany do 2027 r.)³⁶⁰. Jednocześnie doświadczenia pracy lokalnej wskazują, że przy tak złożonym profilu potrzeb, istnieje potrzeba dalszego wzmacniania rozwiązań, które pozwalałyby w większym i przede wszystkim skutecznym stopniu uwzględniać specyfikę sytuacji dzieci romskich oraz potencjalne ryzyka wynikające z uprzedzeń i wykluczenia.

Kwestie dotyczące dzieci romskich nie zostały potraktowane jako odrębny obszar wymagający monitorowania, a brak danych ilościowych i jakościowych bywa interpretowany jako obszar, który nie wymaga szczególnej interwencji. Z perspektywy monitoringu realizacji Konwencji o prawach dziecka należy jednak podkreślić, że brak danych nie przesądza o braku naruszeń, lecz może wskazywać na ograniczony zakres systemowego monitorowania i dokumentowania sytuacji tej grupy dzieci.

W kontekście charakteru niniejszej publikacji, mającej na celu ocenę realizacji zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ, konieczne jest wyraźne wskazanie, że skuteczna realizacja art. 2 Konwencji o prawach dziecka, wymaga od państwa nie tylko deklaracyjnych gwarancji równego traktowania, lecz także mierzalnych działań zapobiegających antycyganizmowi oraz zapewniających widoczność dzieci romskich w politykach publicznych dotyczących praw dziecka.

³⁵⁹ Fundacja W Stronę Dialogu, *Prawa człowieka, potrzeby i dyskryminacja – sytuacja romskich uchodźców z Ukrainy w Polsce*, Warszawa 2022 r. Również: Fundacja W Stronę Dialogu, UNICEF, *We Are Nowhere. The Situation of Roma Children from Ukraine in the Light of Community-Based Participatory Research*. Warszawa 2024 r. (dalej: Fundacja W Stronę Dialogu, UNICEF, *We Are Nowhere. The Situation...*, 2024 r.). Również: European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) *Sixth Report on Poland*, Publications Office of the European Union, 2023 r. Również: European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *Conclusions on the Implementation of the Recommendations in Respect of Poland*, Publications Office of the European Union, 2025 r.

³⁶⁰ Uchwała nr 60 Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2025 r. w sprawie Rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży „Przyjazna szkoła” w latach 2025–2027 (M.P. 2025 poz. 648). Źródło: <https://www.gov.pl/web/edukacja/rzadowy-program-wyrownywania-szans-edukacyjnych-dzieci-i-mlodziezy-przyjazna-szkola> (dostęp dnia 16 czerwca 2026 r.).

Prawo do edukacji (art. 28 i 29 Konwencji o prawach dziecka)

Art. 28 i 29 Konwencji o prawach dziecka zobowiązują państwo-stronę do zapewnienia wszystkim dzieciom równego dostępu do edukacji oraz do realizowania edukacji w sposób sprzyjający pełnemu rozwojowi dziecka, poszanowaniu jego tożsamości kulturowej, godności oraz przygotowaniu do życia w społeczeństwie opartym na równości i prawach człowieka.

Z perspektywy wieloletniego doświadczenia pracy Fundacji W Stronę Dialogu z dziećmi romskimi i ich rodzinami należy wskazać, że dzieci romskie w Polsce, w tym dzieci romskie z doświadczeniem uchodźczym z Ukrainy, co do zasady objęte są obowiązkiem szkolnym, jednak w praktyce ich rzeczywisty dostęp do edukacji nie zawsze ma charakter równy i pełny. Rozbieżność pomiędzy formalnym dostępem do systemu edukacji a możliwością rzeczywistego i pełnowartościowego korzystania z prawa do nauki, stanowi jedno z kluczowych wyzwań w kontekście realizacji art. 28 i 29 Konwencji o prawach dziecka.

Szczególnie widoczne są braki systemowego wsparcia dla dzieci romskich z doświadczeniem uchodźczym z Ukrainy, które mierzą się jednocześnie z barierą językową, doświadczeniem migracyjnym oraz uprzedzeniami etnicznymi, a także dla dzieci romskich żyjących w ośrodkach zbiorowego zakwaterowania, gdzie warunki mieszkaniowe, brak stabilności oraz ograniczony dostęp do wsparcia edukacyjnego znacząco wpływają na frekwencję i efektywność nauki³⁶¹.

W praktyce obserwuje się, że dostępne formy wsparcia nie zawsze są wystarczająco elastyczne, aby odpowiadać na zróżnicowane potrzeby edukacyjne dzieci, w szczególności tych, które nie miały możliwości regularnego uczęszczania do szkoły w kraju pochodzenia. Równocześnie nauczyciele i kadra szkolna sygnalizują potrzebę dodatkowego wsparcia metodycznego i kompetencyjnego w pracy z dziećmi doświadczającymi kumulacji trudności edukacyjnych, językowych i społecznych.

Istotnym wyzwaniem pozostaje również poziom przygotowania szkół do pracy w środowisku międzykulturowym. Choć istnieją ogólne ramy prawne oraz zapisy podstawy programowej dotyczące równego traktowania, w praktyce nadal dostrzegalne są ograniczenia w zakresie systemowego wsparcia dla nauczycieli pracujących z dziećmi romskimi, dostępności narzędzi umożliwiających skuteczne przeciwdziałanie uprzedzeniom i przemocy rówieśniczej, a także procedur umożliwiających adekwatne reagowanie na przypadki segregacji, stygmatyzacji oraz obniżania oczekiwań edukacyjnych wobec dzieci romskich.

W konsekwencji edukacja dzieci romskich nie zawsze realizowana jest w pełni w duchu edukacji włączającej, o której mowa w art. 29 Konwencji o prawach dziecka. W praktyce ciężar dostosowania do funkcjonującego modelu edukacji często spoczywa przede wszystkim na

³⁶¹ Fundacja W Stronę Dialogu, UNICEF, *We Are Nowhere. The Situation...*, 2024 r.

dziecku, zamiast opierać się również na odpowiednim dostosowaniu systemu do potrzeb dziecka, jego języka, doświadczeń i tożsamości kulturowej. Takie podejście może utrudniać pełną realizację celu edukacji rozumianego jako wspieranie rozwoju osobowości dziecka, poszanowania jego tożsamości oraz przygotowania do aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie.

Kwestie dotyczące edukacji dzieci romskich przedstawiane są przede wszystkim w kontekście realizacji Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów na lata 2021 – 2030, bez równoległego monitorowania efektów w zakresie realizacji praw dziecka. Nadal ograniczony pozostaje zakres danych jakościowych dotyczących doświadczeń dzieci romskich w szkołach, skali absencji, ryzyka przedwczesnego wypadania z systemu edukacji oraz skuteczności stosowanych form wsparcia.

W kontekście charakteru niniejszej publikacji, której celem jest ocena stopnia realizacji zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ, należy podkreślić, że skuteczna realizacja prawa do edukacji dzieci romskich wymaga odejścia od wyłącznie projektowego i integracyjnego podejścia na rzecz systemowych, monitorowanych działań opartych na standardach Konwencji o prawach dziecka.

Ochrona przed przemocą (art. 19 Konwencji o prawach dziecka)

Art. 19 Konwencji o prawach dziecka zobowiązuje państwo do ochrony wszystkich dzieci przed wszelkimi formami przemocy, w tym przemocy fizycznej i psychicznej, zaniedbaniem, nadużyciami oraz złym traktowaniem, zarówno w środowisku domowym, szkolnym, jak i instytucjonalnym. W kontekście dzieci romskich w Polsce, w tym dzieci romskich z doświadczeniem uchodźczym z Ukrainy, realizacja tego zobowiązania wiąże się z szeregiem wyzwań o charakterze systemowym.

Z perspektywy wieloletniej pracy Fundacji W Stronę Dialogu na poziomie lokalnym można wskazać, że dzieci romskie pozostają szczególnie narażone na przemoc rówieśniczą, stygmatyzację oraz przemoc symboliczną, zwłaszcza w środowisku szkolnym. Doświadczenia te nie zawsze są identyfikowane przez instytucje jako naruszenia praw dziecka, lecz bywają postrzegane przede wszystkim jako „problemy adaptacyjne” po stronie dziecka lub jego rodziny.

Jednym z istotnych wyzwań pozostaje niedobór procedur reagowania na przemoc, które uwzględniałyby specyfikę sytuacji dzieci romskich. Obowiązujące mechanizmy ochrony dziecka mają w dużej mierze charakter uniwersalny i formalny, co w praktyce może utrudniać odpowiednie uwzględnienie kontekstu antycyganizmu i uprzedzeń etnicznych, doświadczeń migracyjnych i traumy wojennej dzieci romskich z Ukrainy, a także barier komunikacyjnych i kulturowych w kontakcie z rodziną. W rezultacie przemoc wobec dzieci romskich,

w szczególności przemoc psychiczna, symboliczna i rówieśnicza, nie zawsze spotyka się z odpowiednio wczesną i adekwatną reakcją instytucjonalną.

Czynnikiem pogłębiającym to zjawisko pozostaje również ograniczony poziom zaufania rodzin romskich do instytucji publicznych³⁶². Doświadczenia wcześniejszej dyskryminacji, interwencji o charakterze kontrolnym oraz brak poczucia bezpieczeństwa w kontakcie z systemem pomocy społecznej, oświaty czy ochrony dziecka, mogą wpływać na rzadsze zgłaszanie przypadków przemocy wobec dzieci romskich. Z perspektywy praw dziecka może to prowadzić do ograniczonego dostępu do mechanizmów ochronnych gwarantowanych przez art. 19 Konwencji o prawach dziecka.

Dodatkowym ryzykiem jest wtórna wiktymizacja dzieci romskich w sytuacjach, gdy reakcje instytucjonalne prowadzą do stygmatyzowania dziecka lub jego rodziny, przenoszenia odpowiedzialności za doświadczaną przemoc na dziecko albo podejmowania działań interwencyjnych bez odpowiedniego uwzględnienia kontekstu kulturowego i społecznego. W praktyce może to skutkować wycofaniem dziecka z systemu wsparcia, nasileniem absencji szkolnej oraz pogorszeniem dobrostanu psychicznego, co stoi w sprzeczności z celem ochrony dziecka przed przemocą.

Kwestie ochrony dzieci romskich przed przemocą wymagają wyodrębnienia jako osobny obszar wymagający szczególnej uwagi w kontekście realizacji zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ. Odwołania do ogólnych mechanizmów przeciwdziałania przemocy jedynie w ograniczonym stopniu odnoszą się do specyficznych ryzyk, z jakimi mierzą się dzieci romskie oraz potrzeby budowania zaufania do instytucji jako warunku skutecznej ochrony praw dziecka.

W kontekście charakteru niniejszej publikacji należy podkreślić, że skuteczna realizacja art. 19 Konwencji o prawach dziecka w odniesieniu do dzieci romskich wymaga działań wykraczających poza formalne ramy ochrony dziecka. Konieczne jest rozwijanie procedur uwzględniających kontekst kulturowy, wzmacnianie kompetencji instytucji lokalnych oraz tworzenie bezpiecznych i dostępnych mechanizmów zgłaszania przemocy, które ograniczałyby ryzyko wtórnej wiktymizacji dzieci i ich rodzin.

³⁶² European Commission: Directorate-General for Justice and Consumers, Mirga-Wójtowicz, E. and Szewczyk, M., *Civil Society Monitoring Report on the Implementation of the National Strategic Framework for Roma Equality, Inclusion and Participation in Poland*, Publications Office of the European Union, 2025 r. Źródło: <https://data.europa.eu/doi/10.2838/9744245> (dostęp dnia 6 lipca 2026 r.).

Rekomendacje:

1. zapewnienie możliwości identyfikacji barier w dostępie dzieci romskich do systemów ochrony i wsparcia, zgodnie ze standardami ochrony danych i praw człowieka.

Zaleca się rozwój mechanizmów umożliwiających ocenę dostępu dzieci romskich, w tym dzieci romskich z doświadczeniem uchodźczym, do edukacji, ochrony przed przemocą oraz usług publicznych, przy poszanowaniu standardów ochrony danych osobowych, zasad dobrowolności, anonimowości i niedyskryminacji. Mechanizmy te powinny wspierać projektowanie, wdrażanie i ewaluację adekwatnych działań publicznych odpowiadających rzeczywistym potrzebom dzieci oraz zgodnych z Konwencją o prawach dziecka.

2. wyraźne uwzględnienie dzieci romskich w krajowych politykach, strategiach i mechanizmach wdrażania praw dziecka.

Zaleca się systemowe uwzględnianie sytuacji dzieci romskich, w tym dzieci romskich z doświadczeniem uchodźczym, w krajowych dokumentach strategicznych, programach publicznych oraz raportach dotyczących realizacji praw dziecka, w celu zapewnienia równego dostępu do ochrony, wsparcia i usług publicznych, zgodnie z zasadą niedyskryminacji.

3. zapewnienie równego dostępu do edukacji włączającej, zgodnej ze standardami Konwencji o prawach dziecka.

Zaleca się wzmocnienie działań ukierunkowanych na przeciwdziałanie wykluczeniu edukacyjnemu dzieci romskich, w tym ograniczanie barier systemowych, instytucjonalnych i społecznych utrudniających ich pełne uczestnictwo w systemie edukacji. Działania te powinny wspierać tworzenie środowiska edukacyjnego sprzyjającego równości, włączeniu społecznemu oraz poszanowaniu tożsamości kulturowej dzieci.

4. wzmocnienie systemów ochrony dzieci poprzez rozwój procedur uwzględniających szczególną sytuację dzieci romskich.

Zaleca się zapewnienie, aby systemy ochrony dzieci, w tym procedury reagowania na przemoc, zaniedbanie i wykluczenie, były dostępne, adekwatne oraz uwzględniały specyficzne bariery, z którymi mogą mierzyć się dzieci romskie, w tym bariery wynikające z marginalizacji społecznej, doświadczeń migracyjnych oraz braku zaufania do instytucji publicznych.

5. zapewnienie adekwatnego wsparcia dzieciom romskim z doświadczeniem uchodźczym, w szczególności dzieciom romskim z Ukrainy.

Zaleca się uwzględnienie szczególnej sytuacji dzieci romskich z doświadczeniem uchodźczym w krajowych i lokalnych systemach wsparcia dzieci uchodźczych, w tym poprzez zapewnienie równego dostępu do edukacji, ochrony, wsparcia psychospołecznego oraz usług publicznych, bez dyskryminacji i z uwzględnieniem ich rzeczywistych potrzeb.

6. wzmocnienie współpracy z organizacjami romskimi w procesie projektowania, wdrażania i monitorowania działań dotyczących dzieci.

Zaleca się systemowe włączanie organizacji romskich oraz organizacji pracujących bezpośrednio ze społecznością romską w proces tworzenia, wdrażania i ewaluacji polityk publicznych oraz programów dotyczących dzieci, tak aby podejmowane działania były adekwatne, skuteczne i oparte na rzeczywistych doświadczeniach społeczności, których dotyczą.

Dzieci należące do grup mniejszościowych

Konwencja o prawach dziecka w art. 30 gwarantuje także, że w państwach, w których istnieją mniejszości m.in. językowe, dziecku należącemu do takiej mniejszości nie można odmówić prawa do posiadania i korzystania z własnej kultury, do wyznawania i praktykowania swojej religii lub do używania własnego języka, łącznie z innymi członkami jego grupy. W tym kontekście, negatywnie należy ocenić dwukrotne decyzje Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej o zawetowaniu ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw³⁶³. Projekt ustawy rozszerzał instytucję języka regionalnego również na język śląski, gwarantując osobom identyfikującym się jako mniejszość śląska, możliwość szerszego podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka oraz własnej historii i kultury.

Komitet Praw Dziecka zwracał w przeszłości uwagę na konieczność usunięcia barier w dostępie dzieci należących do mniejszości romskich do pomocy społecznej, środków reintegracji oraz edukacji. W tym obszarze docenić należy przyjęcie przez Radę Ministrów Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021 – 2030³⁶⁴. Zakłada on m. in. zmniejszenie udziału uczniów pochodzenia romskiego w systemie szkolnictwa specjalnego, poprawę warunków mieszkaniowych oraz prowadzenie projektów integracyjnych. Nie zmienia to jednak faktu, że mniejszość romska w dalszym ciągu narażona jest w Polsce na dyskryminację. Z badań opinii publicznej wynika, że 50% Polaków wyraża względem Romów niechęć³⁶⁵. Istotnym problemem pozostaje także dostęp dzieci pochodzenia romskiego do edukacji przedszkolnej i ponadpodstawowej. Z danych systemu informacji oświatowej wynika, że na poziomie techników, szkół branżowych i licealnych w 2022 r. uczyło się zaledwie 64

³⁶³ Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda, *Wniosek o ponowne rozpatrzenie ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw*, Warszawa 2024 r. Źródło:

https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2024/5/29/7f599ba96c47c37b94407946601c1089/Weto%20nowelizacji%20ustawy%20o%20mniejszo%C5%9Bciach%20narodowych%20i%20etnicznych%20oraz%20o%20j%C4%99zyku%20regionalnym.pdf (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.). Również: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Karol Nawrocki, *Wniosek Prezydenta RP o ponowne rozpatrzenie ustawy z dnia 9 stycznia 2026 r. o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw*, Warszawa 2026 r. Źródło:

https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2026/5/13/a81cd7c55bfcc2d481c453738db9d305/Wniosek%20Prezydenta%20RP%20o%20ustawie%20o%20mniejszo%C5%9Bciach%20narodowych%20i%20etnicznych%20oraz%20o%20j%C4%99zyku%20regionalnym.pdf (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁶⁴ Uchwała Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030”, Nr 190/2020.

³⁶⁵ CBOS, *Stosunek do innych narodów rok po wybuchu wojny na Ukrainie*, Nr 33/2023.

uczniów pochodzenia romskiego³⁶⁶. Dla porównania – w szkołach podstawowych system zewidencjonował 1610 takich uczniów³⁶⁷.

Ochrona przed przemocą i wykorzystaniem

Konwencja praw dziecka obliguje Państwa – Strony do ochrony dzieci przed wszelkimi formami wykorzystywania i wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych (art. 34). Pozytywnie należy ocenić decyzje ustawodawcy, dotyczące włączenia przemocy seksualnej w katalog przestępstw, co do których istnieje prawny obowiązek zgłoszenia zawiadomienia o ich popełnieniu. Zmiana ta niewątpliwie przyczyniła się do zwiększenia efektywności organów ścigania, zajmujących się przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i uniemożliwiła ukrywanie przypadków takich przestępstw przez poszczególne instytucje, w tym kościoły i związki wyznaniowe. Istotną zmianę przyniosło także powołanie Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej 15 r.ż.³⁶⁸, jako głównego organu wyjaśniającego przypadki przemocy seksualnej, reakcji organów państwa na nie oraz kreującego argumenty w tej mierze. Problemem pozostaje przy tym zbyt wąski zakres działalności Komisji, wyłączający z zakresu jej zainteresowania przemoc seksualną ukierunkowaną na dzieci w wieku pomiędzy 15 – 18 lat.

Istotną zmianą w tym obszarze było także przyjęcie ustawy³⁶⁹ zobowiązującej podmioty edukacyjne, turystyczne, sportowe oraz wszystkie inne oferujące usługi skierowanie dla dzieci, do przyjęcia standardów ochrony małoletnich, określających m.in. zasady dotyczące relacji pomiędzy ich personelem a dziećmi.

Innym z działań ukierunkowanych na zapobieżenie wyzyskowi seksualnemu dzieci było przyjęcie ustawy ustanawiającej niejawną Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, pozwalający wybranym instytucjom sprawdzić, czy zatrudniana przez nie osoba była w przeszłości skazana za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej. Należy przy tym zauważyć, że omawiana ustawa wprowadziła także publicznie dostępny Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym. Jego funkcjonowanie budzi poważne wątpliwości z perspektywy ryzyka stygmatyzowania ofiar przestępstw na tle seksualnym, w tym dzieci, których dane mogą zostać pośrednio zidentyfikowane na podstawie informacji ujawnionych w rejestrze, takich jak dane sprawcy, miejsce jego pobytu oraz kwalifikacja prawna czynu obejmująca m.in. wskazanie czy, przestępstwo zostało popełnione względem zstępnego.

³⁶⁶ Sprawozdanie za rok 2022 z realizacji Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030.

³⁶⁷ Ibidem.

³⁶⁸ Ustawa o Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15.

³⁶⁹ Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1606).

Krytycznie odnieść się także należy do sposobu działania Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ochrony małoletnich uchodźców z Ukrainy, przekraczających granicę RP bez opieki. Osoby te w początkowym okresie po wybuchu wojny nie były w żaden sposób identyfikowane na granicy RP, pomimo ich szczególnego narażenia na stanie się ofiarą handlu ludźmi. Sytuację w tym zakresie zmieniła tzw. specustawa ukraińska, obligująca ewidencjonowanie takich osób. Dodatkowo, ustawa wprowadziła także obowiązek ustanowienia opiekuna tymczasowego reprezentującego małoletniego oraz sprawującego opiekę nad nim i jego majątkiem. Opiekunowi tymczasowi mieli być ustanawiani przez sądy w terminie 3 dni od chwili wpłynięcia wniosku. Krótki termin ustawowy oraz brak tłumaczy języka ukraińskiego, spowodował wykształcenie się wśród części sądów praktyki pomijania wysłuchania dziecka w postępowaniu dotyczącym ustanowienia dla niego opiekuna tymczasowego, a nawet procedowania w sposób niejawnny, bez udziału kandydata na opiekuna tymczasowego³⁷⁰. Taki sposób postępowania przez sądy nie tylko nie respektował prawa dziecka do bycia wysłuchanym, ale generował także istotne ryzyko tego, że dziecko stanie się ofiarą handlu ludźmi.

Z punktu widzenia przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu dzieci, problem pozostaje także rosnące zjawisko bezdomności wśród nastolatków oraz młodych dorosłych. Dane z lutego 2024 r. wskazują na znaczny wzrost liczby dzieci i młodych dorosłych w kryzysie bezdomności. W pierwszej grupie odnotowano 1524 dzieci (w 2019 r. było to 992 osób), w drugiej 1020 osób (784 osób w 2019). Jednym ze źródeł problemu rosnącej liczby małoletnich znajdujących się w kryzysie bezdomności należy uznać niewystarczający poziom wsparcia udzielanego tym osobom w procesie usamodzielniania po opuszczeniu pieczy zastępczej³⁷¹ oraz placówek o charakterze resocjalizacyjnym³⁷².

Artykuł 37 Konwencji o prawach dziecka przewiduje m.in. zakaz stosowania wobec dzieci tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania oraz karania. Problem ten w dalszym ciągu jest obecny w RP. W tym kontekście, w pierwszej kolejności należy wskazać liczne przypadki stosowania względem dzieci przemocy domowej, a także przypadki bycia przez dzieci świadkami przemocy domowej. W 2021 r. procedurą Niebieskiej Karty, adresowanej do pokrzywdzonych przemocą domową objęto 11 129 dzieci³⁷³. W tym samym roku, w związku z zagrożeniem życia lub zdrowia dziecka, odebrano 1335 dzieci z ich rodzin³⁷⁴. Media regularnie informują o przypadkach ciężkich obrażeń lub śmierci dzieci, nad którymi znęcali

³⁷⁰ A. Tymińska, *Dzieci z pieczy zastępczej oraz małoletni bez opieki z Ukrainy: ocena ex-post regulacji i praktyki stosowania specustawy ukraińskiej*, Warszawa 2023 r.

³⁷¹ P. Jęczmionka-Majchrzak, *Rekordowa liczba młodych ludzi bezdomnych*, Oko.press, 2024 r. Źródło: <https://oko.press/rekordowa-liczba-mlodych-ludzi-bezdomnych> (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁷² P. Kładozny M. Wolny, *Reintegracja wychowanków placówek resocjalizacyjnych. Uwagi o charakterze systemowym*. Raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, 2022 r. Źródło: <https://hfhr.pl/upload/2022/01/raport-reintegracja.pdf> (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁷³ K. Makaruk, K. Drabarek, A. Popyk, S. Wójcik, *Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce 2023*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, 2023 r.

³⁷⁴ Ibidem.

się ich rodzice lub opiekunowie. Monitoring mediów prowadzony przez organizacje społeczne w 2021 r. zarejestrował 17 przypadków śmierci dzieci w wyniku przemocy domowej³⁷⁵.

Z problemem przemocy domowej wciąż wiąże się kwestia stosowania względem dzieci przemocy fizycznej, w tym przede wszystkim kar cielesnych. Z przeprowadzonych w 2023 r. badań opinii publicznej wynika, że współczynnik osób akceptujących wymierzanie kar cielesnych stale spada. Nadal jednak aż 43% polskich respondentów dopuszcza danie dziecku w niektórych sytuacjach klapsa. 19% zgadza się z twierdzeniem, że „łanie jeszcze nikomu nie zaszkodziło”.

Wyzwaniem pozostaje także kwestia stosowania przemocy fizycznej i psychicznej w niektórych instytucjach opieki dla dzieci. W ostatnich latach, media informowały o przypadkach takiej przemocy w domach pomocy społecznej³⁷⁶, domach dziecka³⁷⁷, w rodzinnym domu dziecka³⁷⁸, ośrodkach adopcyjnych³⁷⁹, a także innych instytucjach opieki nad dziećmi³⁸⁰. Szczególnie niepokojące doniesienia dotyczyły placówki resocjalizacyjnej w Jerzmanicach – Zdroju, w którym przejawy znęcania się personelu nad wychowankiem placówki doprowadziły do próby samobójczej chłopca³⁸¹.

Należy przy tym odnotować, że w części przypadków, placówki przeznaczone dla dzieci nie są objęte mandatem Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, a co za tym idzie, nie są monitorowane pod kątem przestrzegania zakazu tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania.

W odniesieniu do gwarancji wynikających z art. 37 Konwencji o prawach dziecka, należy wskazać, że przepis ten ustanawia zakaz pozbawiania wolności dzieci wspólnie z dorosłymi, chyba, że „będzie to zgodne z najwyższym dobrem dziecka”. Rozwiązania przyjęte w ustawie – Kodeks karny wykonawczy³⁸², nie gwarantują w przypadku Polski poszanowania tego

³⁷⁵ R. Durda i inni, *Teraz koniec z Tobą. Czarna Księga Ofiar Przemocy Domowej w Polsce 2021*, Warszawa 2022 r.

³⁷⁶ D. Faron, S. Jadczyk, *Piekło u zakonnic. Bicie, wiązanie, zamykanie w klatce. Horror dzieci w DPS pod Krakowem*, WP Wiadomości, 2022 r. Źródło: <https://wiadomosci.wp.pl/pieklo-u-zakonnic-bicie-wiazanie-zamykanie-w-klatce-horror-dzieci-w-dps-pod-krakowem-6778332058069696a> (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁷⁷ Polskie Radio 24, *Zarzuty dla dyrektora ukraińskiego domu dziecka w Polsce. Chodzi o przemoc fizyczną*, 2024 r. Źródło: <https://polskieradio24.pl/arttykul/3420874,zarzuty-dla-dyrektora-ukrainskiego-domu-dziecka-w-polsce-chodzi-o-przemoc-fizyczna> (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁷⁸ TVN24 *"Zarzuty znęcania się nad siedmiorgiem dzieci". Para aresztowana*, 2023 r. Źródło: <https://tvn24.pl/poznan/legowo-areszt-dla-pary-prowadzacej-rodzinny-dom-dziecka-st7146926> (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁷⁹ D. Faron, P. Figurski, *Ujawniliśmy przemoc w ośrodku dla dzieci. Jezuici przepraszają i zawieszają dyrektorkę*, WP Wiadomości, 2024 r. Źródło: <https://wiadomosci.wp.pl/ujawnilismy-przemoc-w-osrodku-dla-dzieci-jezuici-przepraszaja-i-zawieszaja-dyrektorke-7039874643864384a> (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁸⁰ O2 *Przemoc w ośrodku dla dzieci w Kamieńcu. Zarzuty usłyszały cztery osoby*, 2022 r. Źródło: <https://www.o2.pl/informacje/przemoc-w-osrodku-dla-dzieci-w-kamieniu-zarzuty-uslyszaly-cztery-osoby-6793434484161376a> (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁸¹ TVN24, *Trzech wychowawców z ośrodka w Jerzmanicach-Zdroju oskarżonych o znęcanie się nad dziećmi*, 2025 r. Źródło: <https://tvn24.pl/wroclaw/jerzmanice-zdroj-trzech-wychowawcow-z-osrodku-w-jerzmanicach-zdroju-oskarzeni-o-znekanie-sie-nad-dziecmi-st8796110> (dostęp dnia 9 lipca 2026 r.).

³⁸² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911 z późn. zm.).

standardu. Kodeks karny wykonawczy nie przewiduje odrębnych regulacji dotyczących osób tymczasowo aresztowanych, skazanych i ukaranych, które nie ukończyły 18 r.ż. Omawiana ustawa posługuje się terminem „młodocianych”, których definiuje jako osoby, które nie ukończyły 21 r.ż. Dodatkowo Kodeks karny wykonawczy dopuszcza, aby w oddziałach dla młodocianych przebywały także osoby starsze, skazane po raz pierwszy, które wyróżniają się dobrą postawą.